

‘Balkenende moet voor het Internationaal Strafhof’

Interview Gerard Spong

'Natúúrlijk kan ik Geert Wilders bijstaan in een proces als dit,' zegt Gerard Spong. 'Stel: Bram Moszkowicz had aangifte gedaan tegen de PVV-leider wegens haatzaaien. Als Wilders mij daarop had verzocht om hem te verdedigen, had ik volmondig ja gezegd. Ik zou niet weten waarom niet.'

Maar uitgerekend u nam het initiatief om Wilders te laten vervolgen wegens haatzaaien. Hoe kunt u dit nu zeggen?

'Alles wat het Wetboek van Strafrecht te bieden heeft, bied ik. In beginsel aan iedereen.'

Het is aan dit soort uitspraken te danken dat Gerard Spong (Paramaribo, 1946) de reputatie heeft van een pragmaticus. Voor wie niet beter weet, lijkt het dat hij maar één ding belangrijk vindt: de schoorsteen van de BV Spong Advocaten moet roken. Zijn optreden als topjurist beperkt hij niet tot de rechtszaal. Hij geeft gastcolleges en treedt op voor de Speakers Academy in de categorie €€€€. Daarnaast is Spong als BN'er een geziene talkshowgast. Zijn optreden in NOVA College Tour in 2008 is er debet aan dat hij daarna samen met studenten en zijn vriend de cabaretier Jörgen Raymann een aanklacht indiende tegen de 'haatzaaiende' uitspraken van Wilders.

De controversiële strafpleiter is er kien op om gaten en kieren te ontdekken in de wet; creatief omgaan met jurisprudentie is zijn fort. Zijn strafzaken staan in het brandpunt van de belangstelling. Op dit moment verdedigt de topper onder de topadvocaten de 'gevluchte' vrouwenhandelaar Saban B. Volgens Spong beschermde 'deze verdachte' juist de vrouwen die hem later aanklaagden. Ook staat hij de van oorlogsmisdaden beschuldigde Argentijnse piloot Julio P. bij. Al deze beruchte en beroemde cliënten, zoals voorheen ook Pim Fortuyn, hebben de advocaat de naam bezorgd een windvaan te zijn die zich voor elk zaakje laat lenen, als hij er maar door in de schijnwerpers staat.

Een verdiend imago? Of heeft Spong wel grenzen? Wat is zijn ware gezicht?

Speelt harp

Over zijn privéleven wil Spong niet praten, dát heeft hij de afgelopen jaren al genoeg gedaan, stelt hij voorafgaand aan dit interview. Dat klopt. Zelfs urenlang op televisie als gast in Home sweet home in 2003. Voor wie het heeft gemist: zijn vader was psychiater in Paramaribo. Als jonge jongen speelde Spong met diens patiënten. Hij waardeerde vooral dat die gewoon overal de waarheid over zeiden, nergens omheen draaiden. De strafpleiter verbaasde zijn vakgenoten destijds ook met zijn muzikale talenten. Hij speelt harp en in zijn jeugd bleek hij drummer te zijn geweest bij het popgroepje The Demons.

Spong studeerde in de jaren zestig en zeventig rechten en politicologie in Amsterdam en ging daarna terug naar Suriname. Daar woont ook een van de mensen die hij van zijn leven nooit zal verdedigen: oud-legerleider Desi Bouterse. Ook dát heeft hij vaak uitgelegd: 'Als je als advocaat persoonlijk betrokken bent bij een zaak is het onverstandig om iemand bij te staan.' De Amsterdamse strafpleiter houdt Bouterse verantwoordelijk voor de Decembermoorden in zijn geboorteland. Hij adviseerde de Surinaamse regering bij de vervolging van de oud-legerleider, die ervan verdacht wordt in 1982 samen met zijn militairen vijftien politieke tegenstanders te hebben vermoord. Nu moet Bouterse zich voor dit alles voor de rechter in Paramaribo verantwoorden. Eindelijk.

Strafpleiter Spong houdt ervan zijn juridische grenzen te verkennen. Wie zijn 'boekjes' - zo noemt hij zelf zijn gebundelde lezingen - leest, stuit meteen op de onderwerpen die hem aan het hart gaan en waarvoor hij in het krijt treedt, zoals nu met de haatzaai-aangifte tegen Geert Wilders. In Bedreigde vrijheid, zijn recente Anton de Kom-lezing voor het Verzetsmuseum, schrijft Spong dat het tonen van minachting voor een gerespecteerde godsdienst tot culturele botsingen leidt. Tegelijkertijd citeert hij met instemming de filosoof Anthony Grayling. Die vindt het hoog tijd om de heersende opvatting te keren dat religie beschermd moet worden tegen kritiek en spot.

Toch springt u op de bres om gelovigen te beschermen nu het er heet aan toe gaat in het debat-Wilders. Waarom?

'Uit de botsing der meningen ontspringt de waarheid. Het een en ander mag best tot culturele botsingen leiden, vind ik. Maar het aanzetten tot haat is iets anders.'

Waar ligt voor u de grens?

'Bij vergelijkingen met de vernietigingsideologie. Je mag best bijtende kritiek op andere mensen hebben en op religies.'

Maar zodra je een religie, of de gelovigen die deze leer omarmen, gaat vereenzelvigen met de vernietigingsideologie of de nazi's, ga je in mijn optiek een grens over. Als je de Koran vergelijkt met Mein Kampf ga je te ver.'

Spong trekt dus op dit punt een duidelijke scheidslijn, vindt hij zelf. Maar is dat ook zo? De strafpleiter was bevriend met Pim Fortuyn. In het strijdperk van de verkiezingen in 2002 werd Fortuyn door zijn tegenstanders vergeleken met Mussert en Mussolini. Samen met zijn kantoorgenoot Oscar Hammerstein klaagde Spong hen nadien aan wegens haatzaaij. Maar Fortuyn deed bij leven zelf ook vergaande uitspraken over de islam ('De islam is achterlijk, ik zeg het maar, het is gewoon een achterlijke cultuur'). Ook vergeleek hij de minister van Volksgezondheid Els Borst met Bin Laden.

Kon dat alles dan wel uw goedkeuring wegdragen?

'Omdat ik oprad namens Fortuyn met zijn aangifte wegens haatzaaij tegen zijn politieke tegenstanders, meent iedereen dat ik zijn uitspraken van harte onderschrijf. Dat is helemaal niet zo. De uitspraken van Pim waren ook op de rand. En wat betreft zijn vergelijking tussen mevrouw Borst en Bin Laden: er is wel degelijk een erg groot verschil tussen Bin Laden en de nazistische ideologie. Als je Bin Ladens motieven in het historisch perspectief van het imperialisme en kolonialisme zet, heeft hij veruit een sterkere kaart dan Hitler. Ook vanuit cultureel perspectief is er best wat voor te zeggen dat er in Arabische landen verzet ontstaat tegen een westerse superieure overheersing, zowel op financieel-economisch als op militair terrein. Ik zeg niet dat ik het ermee eens ben, maar zoekend naar rechtvaardigingsgronden waarom mensen geweld plegen, denk ik dat Bin Laden wat dat betreft sterker in zijn schoenen staat dan Hitler. Als we het niet uitvoeren van VN-resoluties als criterium mogen nemen voor het plegen van geweld in een vreemde staat, zoals onze regering beweerde, dan heeft Bin Laden een steviger volkenrechtelijk mandaat voor 9/11 dan de VS en Groot-Brittannië voor hun aanval in Irak, nu Israël met betrekking tot het niet uitvoeren van VN-resoluties, naar ik heb begrepen, een respectabele staat van dienst heeft en zich in die rechtsondermijnende politiek gedekt weet door de VS. Het oude gezegde "Jeder Konsequenz führt zum Teufel" blijkt nog steeds actuele waarde te bezitten.'

Eerder in een televisie-uitzending pleitte u Bin Laden ook al vrij voor 9/11. Wat doet u als hij u benadert om zijn raadsman te worden?

'Laat ik het zo zeggen: als advocaat ga ik niet op de stoel van de rechter zitten, ik ga ook geen moreel oordeel vellen over zijn daden. De enige grens die ik trek om iemand bij te staan is dat ik persoonlijk niet betrokken moet zijn bij de misdaden waarvan hij wordt beschuldigd. Ik zal dus Bin Laden bijstaan. Iedere oorlogsmisdadiger kan ik bijstaan. Ik heb in het verleden ook anderen bijgestaan. Recent nog meneer Van Anraat, die veroordeeld is tot 17,5 jaar gevangenis omdat hij heel veel gifgas aan Saddam Hoessein in Irak heeft geleverd.'

Homo's en dieven

Dat Spong het op tv voor Bin Laden opnam, kwam hem op het verwijt van 'moreel relativisme' te staan. 'Spong maakt een spelletje van het terrorisme, 11 september 2001, discriminatie, aidsslachtoffers, de Holocaust,' schreef Elsbeth Etty in NRC Handelsblad. 'Voor Spong bestaat geen waarheid, geen goed, geen fout. Wat in jouw ogen fout is, kan goed zijn in de mijne - en met deze logica kan elke misdaad worden verdedigd.' Maar zo simpel is het niet. Wie zijn geschriften goed leest, ontdekt dat hij wel degelijk doorleefde overtuigingen en een consistent gedachtengoed heeft. Hij staat op de bres voor de vrije meningsuiting, maar vindt wel dat die is ingeperkt door het verbod haat te zaaien en te discrimineren. Voor hem is het verbod op discriminatie als 'de moeder van alle grondrechten'. Met passie komt hij op voor de gelijke rechten van homoseksuelen. Hij ziet het als een ernstige juridische dwaling dat de Hoge Raad de voormalige fractievoorzitter van de RPF Leen van Dijke vrijspak van discriminatie. De politicus van de partij die in de ChristenUnie opging, vergeleek homo's met dieven. Even schadelijk in Spongs ogen: het vrijuit gaan van imam El-Moumni, die homoseksualiteit een besmettelijke ziekte noemde.

U ziet een gevaarlijke opmars van de religie in de rechtspraak. Hoezo?

'In beide gevallen brengt de rechtspraak van de Hoge Raad met zich mee dat de gelovigen een voorrecht krijgen boven de ongelovigen. In het kader van je geloof mag je wel discriminerende dingen zeggen over homoseksuelen. Dan krijg je niet alleen de zegening van de Lieve Heer maar ook van de Hoge Raad.'

Agenten zijn hevig beledigd als ze worden uitgemaakt voor homo's. De Hoge Raad geeft hen daarin gelijk.

'Als mensen homo's uitschelden voor varkens en dieven, dan gaan ze over de schreef, maar volgens de Hoge Raad mogen ze dat doen. Ik heb kritiek uitgeoefend op dat arrest van de Hoge Raad omdat ik homo geen scheldwoord vind. In wettelijke termen hebben ze ook geen gelijk: homo's zijn gelijk aan hetero's. We mogen huwelijken sluiten, noem maar op. Maar als puntje bij paaltje komt, blijkt onder bepaalde omstandigheden dat "homo" nu nog steeds een beledigend scheldwoord is.'

U constateerde ooit dat nog geen officier van justitie op het idee is gekomen de discriminerende teksten van de ChristenUnie als haatzaaij aan te merken en te vervolgen.

'Toen ik dat schreef, hadden we net die vervelende ervaring met mevrouw Lont van de ChristenUnie in Amsterdam-Noord.

Zij wilde homo's weren uit ambtelijke functies. Als meneer Rouvoet daar dan niet meteen afstand van neemt - wat hij in het begin niet deed - is hij wel bezig via de regering schade toe te brengen aan de rechten van de homo's.'

Waarom spant u zich nu wel in om Wilders aan te pakken en keert u zich niet ook tegen de ChristenUnie? Dit kabinet met deze coalitiepartner heeft de homo-emancipatie toch schade berokkend?

'Dat is zo. Het homohuwelijk werd bij wet aanvaard, maar tegelijkertijd heeft het kabinet toch nog uitwijkmogelijkheden geschapen voor gewetensbezwaarde gemeenteambtenaren die een homohuwelijk weigeren te voltrekken. Ik vind dat niet kunnen.'

Wanneer gaat u tot actie over?

'Ik voel me als advocaat nog altijd lekker in mijn vel zitten. Wie weet zijn ze de volgende.'

Spong is vanaf 1973 advocaat. Meer dan vijftig jaar werkte hij samen met Micha Wladimiroff in een strafrechtpraktijk in Den Haag. Hij deed van zich spreken in belangrijke euthanasie- en fraudezaken. Inmiddels zit hij, nu samen met de al net zo flamboyante confrère Hammerstein, al weer tien jaar in Amsterdam. De wetboeken op Spongs bureau worden ondersteund door beeldjes van toga's. Het zijn de Oscars voor strafpleiters, uitgereikt door misdaadjournalist Peter R. de Vries. Spong is menigmaal door zijn collega's tot de beste in zijn vak gekozen. 'O, ik heb er nog meer, die drie staan in de schuur,' merkt hij luchtigjes op. 'Verdomd handige dingen, ze houden de boel een beetje bij elkaar.'

U speelt al jaren eredivisie. Wat is uw geheim?

'Ik heb helemaal geen geheim. Ik ploeg elke dag de Nederlandse jurisprudentie door en geef hier op kantoor een vermogen uit aan een juridische bibliotheek. Ik vind dat een advocaat altijd moet studeren: het is een éducation permanente. Je moet naar congressen gaan, contacten onderhouden met buitenlandse collega's - die kunnen je soms op fantastische ideeën brengen.'

U denkt continu na over de rol die u in uw vak kan spelen, zei u ooit. Tot nieuwe inzichten gekomen?

'Ja,' zegt hij gretig. Te beginnen met 'de kroongetuige'. Ook in 2010 staat het fenomeen - in de persoon van bijvoorbeeld moordenaar Peter La Serpe in het grote liquidatieproces - in de aandacht. Het gaat veelal om medeverdachten die een deal sluiten met justitie om te getuigen tegen een hoofdverdachte. In ruil voor informatie kunnen kroongetuigen strafvermindering krijgen en na bewezen diensten rekenen op bescherming van de overheid. Een lastig punt daarbij is: hoe betrouwbaar is zo'n getuige?

Spong stond menig kroongetuige van het OM bij. Onder meer was hij de raadsman van de cocaïnehandelaar die getuigde in de drugszaak tegen Desi Bouterse. De Surinaamse legerleider kon op diens verklaring worden veroordeeld.

Spong: 'Ik heb besloten om geen kroongetuigen meer bij te staan. Als raadsman kom je bijna altijd in een spagaat terecht. Het is niet zuiver. Je moet als advocaat voor je cliënt samenwerken met het Openbaar Ministerie op een wijze die mij niet aanstaat. Ik had soms het gevoel dat ik verraad moest plegen aan mijn eigen opvattingen over hoe een opsporing moet verlopen.'

Dat was niet het enige, zegt hij. 'Je moet voor zo'n kroongetuige van het OM zo veel in de wacht proberen te slepen. Je moet zijn eisen zwaar laten wegen. Dat leverde ook moeilijkheden op. Zeker omdat de kroongetuige zich vaak niet aan zijn afspraken hield. Er zijn ook wel degelijk betrouwbare kroongetuigen, maar ik heb er meer zodanig slechte ervaringen mee dat ik het niet langer doe.'

Spong is ook genuanceerder gaan denken over de geheimhoudingsplicht van de advocaat. Ooit schokte hij de goegemeente door in een live-tv-uitzending te verkondigen dat hij niemand zou waarschuwen als een cliënt hem had toevertrouwd dat hij een bom onder de studio had geplaatst. 'Behalve als mijn moeder op de publieke tribune zit,' voegde hij er destijds gekscherend aan toe. Zijn opmerkingen pasten helemaal bij het beeld dat de kijker had van een advocaat van kwade zaken: een gewetenloze shark die alleen maar aan het belang van zijn criminele cliënten kan denken en het welzijn van de rest van de maatschappij aan zijn laars lapt.

Sindsdien heeft hij veel Amerikaanse vakliteratuur bestudeerd, vertelt hij. 'Er kunnen inder-daad bijzondere klemmende omstandigheden zijn waardoor je je geheimhoudingsplicht wel degelijk op de tweede plaats zet. Bijvoorbeeld wanneer er mensenlevens op het spel staan. Je hoeft niet meteen als advocaat naar justitie te stappen, maar je kunt wel via een procedure via de deken iets proberen te regelen zodat de boodschap op de juiste plaats terechtkomt.'

Spong vindt ook dat hij ten onrechte in sommige media is afgeschilderd als een gewetenloze strafpleiter die zich verkneukelde over fouten van het Openbaar Ministerie. In de NRC werd ooit beschreven hoe hij als advocaat van een grote drugshandelaar aan de rand van het zwembad in Brazilië handenwrijvend had zitten wachten tot de rechter-commissaris 'met

huid en haar in zijn val was gelopen'. Uitvoerig zet hij nu uiteen dat het geen 'val' betrof. 'Een rechter-commissaris hoorde buiten mijn aanwezigheid om een getuige. Ze wist donders goed dat ik op vijfhonderd meter afstand stond te wachten op haar telefoontje om naar het verhoor te komen. Dat verhoor was nota bene door de rechtbank gelast. Wat daar gebeurde was zo tegen alle procesregels in, dat ik alleen al daardoor deze zaak kon winnen. Toen ik hoorde dat ze al bezig was, nam ik daarom maar een duik in het zwembad. Ik verkneukelde mij wel over de afloop van de zaak, dat mag duidelijk zijn.'

U had toch ook meteen bij de rechter-commissaris aan de bel kunnen trekken?

'Nee, dat vind ik niet. De rechter-commissaris maakte een fout. Hoogleraar strafrecht Tom Schalken klom over deze zaak in de pen in de Volkskrant. Hij was het eens met de advocaat-generaal bij het hof die vond dat ik me door mijn gedrag in deze zaak buiten de rechtsorde had opgesteld. Ik had me vrolijk gemaakt over een fout. Dat hoorde niet, vonden ze. Ik vond en vind dat het mag. Als verdediging mag je gebruikmaken van zo'n fout. Dat is geen uitlokken of misbruik maken van de situatie. Een officier van justitie en een rechter-commissaris zijn zelf verantwoordelijk voor hun daden en dus ook voor hun eigen falen.'

De wetgever heeft inmiddels veel regels waardoor vormfouten konden ontstaan aangepast, maar een slimme strafpleiter kent meer wegen naar een voor hem succesvolle afloop van een zaak. Een handige strategie is soms het oproepen van veel getuigen door de verdediging, vertelt Spong: 'Neem de zaak-Wilders of Holleeder. Ik roep soms zelfs dertig, veertig getuigen op. Je speculeert er wel eens op dat de rechter de helft maar zal toestaan. De kans dat de vervolging van het OM uiteindelijk zal mislukken neemt toe naarmate een rechter meer getuigen afwijst. Tegen elke afwijzing kun je als advocaat namelijk ten strijde trekken tot aan de Hoge Raad en het Europese Hof toe, omdat ten onrechte getuigen aan de verdediging zijn ontzegd.'

Het OM ligt vaak dwars als de verdediging getuigen wil horen. Maar in het strafproces gaat het toch om waarheidsvinding en getuigen van de verdediging kunnen daar toch ook toe bijdragen?

'Het is soms verbijsterend dat officieren van justitie en ook rechters die pretenderen de waarheid te zoeken, zo zelden die waarheid ook willen vinden. Heel redelijke verzoeken van de verdediging om getuigen en deskundigen worden met allerlei vergezochte kronkelige redeneringen afgewezen.'

Spong gaat er voor zitten. Er is sprake van 'een structurele fout' in ons strafprocesrecht, vindt hij. 'Het is idioot dat wij als strafpleiters onze wensen over het horen van getuigen moeten voorleggen aan de rechter. Voor het opbouwen van de verdediging zijn we als advocaten afhankelijk van het OM en de rechter, terwijl andersom het OM en de rechter een complete vrijheid hebben om iedere getuige die ze maar willen hebben te horen. Ze hebben een absolute macht. Wil de officier twintig getuigen horen, dan hoort hij twintig getuigen. Willen wij als verdediging twintig getuigen oproepen, krijg we krenterige kruidenierachtige neuzelvragen naar ons hoofd. Rechter en officier spelen dan ineens advocaatje door zich af te vragen wat wel en niet in het belang van de verdediging zou kunnen zijn. Dat maken we potverdomme zelf wel uit.'

Vindt u dus dat Mohammed B. ook als getuige zou moeten worden toegelaten in het proces-Wilders?

'Naar mijn inzicht moeten er zoveel mogelijk getuigen en deskundigen worden toegelaten in elk strafproces waar er grote belangen op het spel staan. Of het nu gaat om belangen in het kader van de hoogte van de strafmaat of in het kader van de aard van de zaak - dat maakt niet uit. De rechter moet in zulke gevallen de verdediging het volle pond geven. Dan heb je pas een fair trial.' In het huidige strafproces is sprake van een ontoelaatbare paradox, vindt Spong. De verdediging heeft volgens artikel 6 van de Rechten van de Mens het recht om getuigen die door het OM worden gehoord ook te mogen ondervragen, legt hij uit. 'Maar op de zitting moet je om dat recht vechten. We dienen nader te motiveren waarom dat van belang is. De opstelling van onze rechters en het OM is in strijd met het Verdrag.'

De verhouding tussen de strafrechtadvocatuur en het OM stond het afgelopen jaar om meerdere redenen op scherp. Het OM verweet de juristen meermalen dat ze met hun ellenlange getuigenlijsten louter zand in de rechtsmachine wilden strooien. Met hun persoonlijke kritiek in de pers op officieren van justitie worden stoten onder de gordel uitgedeeld, vindt de top van justitie. Spong vindt dat overdreven. 'De discussie tussen strafrechtadvocatuur en OM mag best pittig zijn. Je moet wel je fatsoen bewaren. Maar over fatsoen valt te twisten. Ik ben niet tegen de polarisatie tussen advocatuur en OM. Integendeel, dat houdt je scherp. Je hoeft geen dikke maatjes met elkaar te zijn.'

Eerder schreef Spong al: 'It's Time to Prosecute the Prosecutor'. Volgens de topjurist is het zelfreinigende vermogen van de magistratuur bij onoorbaar gedrag niet tot grote wasdom gekomen. 'Fouten maken - dat is all in the game. Dat doen we allemaal. Als je als officier van justitie naar eer en geweten je vak uitoefent en een fout maakt die afgestraft wordt door de rechter met een niet-ontvankelijkheidsverklaring, hoef je van mij niet de laan uit te worden gestuurd. Maar er zijn wel degelijk voorbeelden van officieren die niet integer hun vak uitoefenen, die liegen en bedriegen en ontlastend bewijsmateriaal expres achterhouden. Ik vind dat een doodzonde in het strafproces.'

U doelt nu op de officier van justitie en de advocaat-generaal uit de Schiedammer parkmoord-zaak? U stond Kees B. bij die mede door hun optreden onschuldig was veroordeeld. Beiden zijn nu rechter. Vindt u dat dat kan?

'Nee,' klinkt het fel. 'Ik ben het er niet mee eens.'

Even fel is Spong in zijn kritiek op Balkenende. In een column in het Algemeen Dagblad verweet hij de premier eind 2008 'obscure machiavellistische machtspolitiek' vanwege zijn weigering openheid te geven over de invasie van Irak, die naar zijn inzicht volkenrechtelijk niet deugde. Dat de onderzoekscommissie-Davids tot dezelfde conclusie is gekomen 'strekt tot vreugde', zegt Spong. Maar de inkt van het rapport was nog niet droog, of Balkenende greep zijn kans aan Davids oordeel te ontsnappen door zich te beroepen op commissielid en oud-diplomaat Peter van Walsum. Die liet in het rapport aantekenen dat een verantwoordelijke regering zich niet alleen door het volkenrecht mag laten leiden, maar zich soms ook naar de eisen van de internationale politiek moet voegen.

Wat vindt u van de kanttekening van Van Walsum?

'Je moet je bij het volkenrecht geen walhalla voorstellen. Van het zogenaamde volkenrechtelijk mandaat maakt een resolutie van de Veiligheidsraad deel uit. Die wordt bemand door onder andere Rusland en China, geen landen die bekend staan om de fantastische naleving van mensenrechten. Als de Veiligheidsraad een resolutie moet aannemen, worden daar politieke conflicten uitgevochten. Dus in zijn algemeenheid kan ik mij bij die redenering van Van Walsum best iets voorstellen. Maar in dit geval was de casus belli gebaseerd op leugens en bedrog.'

Wijsheid achteraf, volgens Balkenende, die het kabinet zo ver kreeg aan de Kamer te schrijven dat we 'met de kennis van nu' weten dat de invasie volkenrechtelijk niet deugde. 'Deerniswaardig hoe hij met de conclusies omspringt,' vindt Spong. 'Als je een dikke onvoldoende krijgt van zo'n gezaghebbende commissie, moet je natuurlijk de eer aan jezelf houden en opstappen. Ik vind het zo oneervol om dan te gaan muggenziften over een paar komma's. De kritiek in het rapport is bijtend. Wat voor de magistraten en de opsporing geldt, geldt ook voor politici: je moet op een integere manier met je macht omgaan. Je springt er juist op een buitengewoon macabere wijze mee om, als je in drie kwartier een oorlog goedkeurt en je het overlaat aan een minister van Buitenlandse Zaken die kritische geluiden over de juridische grondslag in een doofpot stopt. Hoe langer Balkenende blijft zitten, des te ongelooftwaardiger het wordt.'

Als hij opstapt, komt er een regering met de VVD en de PVV.

'Dat zou het beste zijn wat Nederland op dit moment kan overkomen.'

Met Fred Teeven als minister van Justitie.

'Hoe eerder hoe beter, want des te sneller wordt de Nederlandse samenleving vakkundig uit de droom geholpen.'

Is de integriteit bij de macht tanende?

'Als ik in mijn vak constateer dat ondanks herhaalde toezeggingen en ondanks het bestaan van wettelijke voorschriften, het afluisteren van gesprekken tussen advocaten en hun cliënten op grote schaal doorgaat, dan vind ik dat er sprake is van een toenemend niet integere wijze van opsporing. Al die officieren die zich daar aan schuldig maken, moeten de laan worden uitgestuurd. En als ik zie dat ons land steun verleent aan een illegale oorlog, een oorlog die met list en bedrog tot stand is gekomen, wat de verantwoordelijken hadden kunnen weten, vind ik dat onze regering op niet integere wijze de macht uitoefent. In juridische termen heeft Balkenende "voorwaardelijk opzet" op een illegale oorlog. Dat is wanneer iemand bewust de aanmerkelijke kans op de koop toe neemt dat een bepaalde handeling strafbaar is. Als je steun aan een oorlog verleent in de wetenschap dat er juristen op je ministerie zijn die zeggen dat er geen voldoende volkenrechtelijk mandaat is en wetende dat je veiligheidsdiensten alleen maar de Amerikaanse en Britse nakakelen, neem je bewust de kans dat het fout zit.'

Eenmaal afgetreden is Balkenende dus strafrechtelijk vervolgbaar.

'Als je materiële steun verleent aan een illegale oorlog, ben je een oorlogsmisdadiger. Je zou kunnen zeggen dat politieke steunverlening vertaald in strafrechtelijke termen in de buurt komt van medeplichtigheid.'

Een mooie zaak voor u in de toekomst.

'Als politieke steunverlening inderdaad een vorm van strafrechtelijke medeplichtigheid oplevert, kunnen Balkenende en De Hoop Scheffer als medeplichtige aan een oorlogsmisdaad worden aangeduid. Ik moet u eerlijk zeggen dat dit het eerste was waaraan ik dacht, toen ik hoorde welke conclusies Davids trok over het gebrek aan volkenrechtelijk mandaat.'

Hij hecht eraan dit nog even in juridische taal toe te lichten. 'Politieke steun verlenen kan worden opgevat als een vorm van behulpzaam zijn bij het verkrijgen van internationaal draagvlak voor die oorlog. Daarnaast is het denkbaar dat het bieden van die steun kan worden gezien als een vorm van passieve medeplichtigheid. Dat is pas strafbaar als er een internationale rechtsplicht bestaat te trachten een illegale oorlog te voorkomen. We zullen er hard op moeten studeren, want dit is moeilijke kost.'

En in Afghanistan, zijn we daar wel legaal?

'Nee, we hebben daar niets te zoeken. Er is in mijn ogen een ontoereikende juridische grondslag om daar dood en verderf te zaaien onder het mom de bevolking te helpen. Je ziet dat de VS trachten de juridische grondslag te verleggen. Ze zeggen nu dat het vooral de strijd tegen het internationale terrorisme is die onze aanwezigheid daar rechtvaardigt. In het kader van die strijd moeten we democratie brengen en de taliban verjagen. Het is natuurlijk van den gekke. Al-Qaida zit helemaal niet in Afghanistan. Het is volstrekt illegitiem om daisy cutters, die bijna dezelfde uitwerking hebben als de atoombom op Hiroshima, op Tora Bora te gooien. Daar vallen honderden Afghaanse slachtoffers bij. In kranten staat triomfantelijk dat er bij een bombardement tachtig taliban om het leven zijn gekomen. Maar niemand windt zich op over de burgerslachtoffers. Zo bizar. Dat zijn gewoon oorlogsmisdaden.'

Spong, die zich nu overduidelijk wel druk maakt, loopt naar zijn imposante boekenkast en pakt er *The Prosecution of George W. Bush for Murder* van de Amerikaanse openbaar aanklager Vincent Bugliosi uit. 'Een prachtig boek. Bugliosi zet hierin haarfijn uiteen hoe Bush vervolgd kan worden voor oorlogsmisdaden zowel in Irak als Afghanistan.'

Theorie, of gaat dat gebeuren?

'O ja, het is een kwestie van tijd. Dat is de reden waarom Bush al die jaren geweigerd heeft de rechtsmacht van het Internationaal Gerechtshof te erkennen. Hij zei wel dat hij zijn eigen manschappen wilde beschermen, maar wat hij bedoelde was dat hij zichzelf wilde beschermen.'

En Balkenende is de volgende?

'Het zou moeten.'

Bij het uitlaten laat Spong de net geïnstalleerde nieuwe deur van kogelvrij glas zien. Nodig? 'Natuurlijk, als je weet welke haat- en dreigmails ik elke dag krijg. Ik kan niet voorkomen dat ik op straat word doodgeschoten, maar hier in huis wil ik mij een beetje veilig wanen.'

Juridisch cv

1978 - RAF-zaak: verdediging Duitse RAF-leden in Nederland

1985/86 - Euthanasieprocessen, waaronder de Haagse Terpzaak (levensbeëindiging vier bejaarden)

1987 - Fraudezaak met beleggingsgoeroe Rienk Kamer ('American Land Program')

1996/97 - Drugsproces met kroongetuigen: Johan V. alias De Hakkelaar en kompanen

- Meineed IRT-rechercheurs: vrijspraak bij Hof

1998 - Juliët-bende: door een 'liegende' officier van justitie kwamen alle verdachten vrij

1999 - Aandelenfraude: beurshandelaar komt met miljoenenclaim wegens onterechte aanhouding

- Voetballer Patrick Kluivert: niet vervolgd wegens verkrachting, vrouw krijgt schadeclaim

- Moordzaak: onrechtmatige onder hypnose afgelegde verklaring

2000/07 - Decembermoorden: adviseur van de Surinaamse regering voor proces-Bouterse

2000/06 - Schiedammer parkmoord: de ten onrechte veroordeelde Kees B.

2002 - Edgar Davids, verdacht van mishandeling vriendin. Zaak geseponeerd

- De haatzaaiangifte van Pim Fortuyn: geseponeerd

2008 - Haatzaaiangifte tegen Geert Wilders

2009 - Saban B.: vrouwenhandelaar, ging er tijdens zijn verlof vandoor

- Julio P.: in Argentinië van oorlogsmisdaden verdachte piloot

- Cassatie Frans van Anraat, veroordeeld voor levering gifgas aan Saddam Hoessein. Vonnis houdt stand

In Vrij Nederland 13 februari 2010. Aanvulling: